

Oponentní posudek
na disertační práci PhDr. Jany Šturmové na téma:
„Role filosofie jako zprostředkování filosofické problematiky humanitního
vzdělávání“

Disertační práce představuje netradičně pojatý kontext aplikované filozofické problematiky. Nastiňuje v podstatě základní otázku, jak v praxi spojit výuku základů filozofické vzdělanosti v souvislosti s měnícími se podmínkami života společnosti. Východiskem pro zpracování textu je zakomponování moderních koncepcí a strategií výuky v souvislosti s Rámcovým vzdělávacím programem (RVP). Jde o komplexní odborný dokument, který by měl do budoucna usměrňovat vzdělávání na všech školách, které poskytují základní vzdělávání. Svou koncepcí, strukturou i obsahem vyjadřuje novou kufikulární politiku MŠMT spočívající v tom, že na jedné straně bude vymezeno společné, obecně závazné jádro vzdělávání, na straně druhé bude vytvářen prostor pro pedagogickou autonomii a tvořivost škol. V praxi to znamená, že každá škola bude mít možnost vytvořit si i svůj vlastní školní vzdělávací program.

V souvislosti s RVP je aktuální nové pojetí kurikula a studium humanitního vzdělání, a právě v uvedených kontextech má filosofie naprosto nezastupitelnou úlohu. Vzhledem k proměňujícím se společenským podmínkám je jasné, že splnit právě v nich úkol formování mravního, právního, občanského a historického vědomí mládeže bude složité. Stále více se totiž objevují vzrůstající počty dospívajících, kteří jsou závislí na alkoholu a drogách. Zvyšuje se výskyt duševních poruch a počet sebevražd. Nepříznivý trend vykazuje i protispoločenské chování současné mládeže. Značná část mládeže se cítí přetížena a současně omezována, bezmocná, izolovaná a osamělá. Postrádá emocionální blízkost, porozumění, smysluplnost vlastního života a intimitu v mezilidských vztazích, zázemí, kde by čerpala sílu v období pochyb, krizí a nejistot spojených s přechodem k identitě dospělého. Někteří mladí lidé hledají kromě jiného pocit jistoty, bezpečí a přijetí ve více či méně nebezpečných hnutích nebo náboženských sektách. Chtějí být přijímáni, chápáni a oceňováni, chtějí uplatnit vlastní

myšlenky a názory, avšak své potřeby mnohdy neumějí sdělit přiměřeným způsobem a pro své nevhodné chování jsou často okolím odmítáni, což opět ovlivňuje riziko maladaptace.

Základním společným rysem jednotlivých částí disertační práce je, že odhalují široké filosofické kontexty, v nichž je právě ono tázání (sociologické, psychologické, pedagogické, etické a jiné) smysluplné. Jednotlivé kapitoly poukazují na vzájemnou provázanost těch dosud oddělených pohledů. Text se pokouší v podstatných souvislostech naznačit problémy, o nichž by měl být informován a nad nimiž by se měl zamyslet každý občan – budoucí volič i volený zastupitel, přírodovědec i lingvista, manažer i provozní pracovník. Jako vzdělaný a kultivovaný člověk by měl prokázat nikoliv jen sumu poznatků a dovedností, ale především porozumění složitým společenským vztahům, v nichž se musí orientovat a rozhodovat.

Obsah textu je v publikaci rozdělen do tří hlavních oddílů – I Kompetence jako vyjádření dokonalosti ve výchovném uzpůsobení, II Komunikace ve vzdělávání a III Humanitní vědy a filosofie. Volba rozsahu probíraných témat a řazení oněch tří okruhů působí promyšleně a systematicky na sebe navazuje, není proto dle mého názoru nutné celý text podrobně v písemném posudku charakterizovat. Je patrné, že teoretické úvahy a závěry autorka kombinuje s praktickými zkušenostmi ze své pedagogické činnosti i z vlastních výzkumných aktivit. Ve všech kapitolách je zastoupen názor, že smysl filosofie v rámci humanitního vzdělávání je především ve schopnosti podívat se na tutéž věc z nejrůznějších možných úhlů a pohledů, diferencovat předpoklady, možnosti, ale také meze přístupů těchto pohledů jednotlivých. Myslet celostně a myslet celky je cesta současné vzdělanosti, k níž patří schopnost odlišit podstatné od nepodstatného, klíčové od marginálního.

Dále je dle PhDr. Jany Šturzové důležité chápání rozdílu v metodologických a metodických přístupech v rámci humanitního vzdělávání. Ne vždy je dostatečně vysvětleno a pochopeno, co znamená například, že filosofie je metodologií společenských věd. Autorka se může k tomuto názoru vyjádřit podrobněji i v rámci diskuse. Zatímco vědě jde o všeobecně platnou odpověď, filosofie setrvává spíše u otázky. A díky tomuto setrvání „v“ otázce je s to si položit otázku po smyslu tázání i odpovídání.

Pedagogický proces by měl vycházet ze společného setkávání účastníků pedagogické interakce - učitele a žáka, rodiče a dítěte - na půdě společného problému. Jejich „komunikace“ není přenosem informace, kanálem, jímž tečou moudra od učitele k žákovi. Oni dva se mají setkat u věci, která se jim společně ukazuje. Cestu k jejímu poznání nenalzáá tedy ten, kdo je vybaven největším množstvím znalostí a dovedností, ale vždy jen člověk, který je připraven k odpovědnému rozhodování (spolurozhodování) na půdě věci, o kterou běží. Připravit se na tuto roli je podstatnou úlohou všeobecného vzdělání („humanities“) a je

v této souvislosti nejen právem, ale i povinností bez ohledu na ty či ony instituce a jejich potřeby. Základy humanitní vzdělanosti lze spatřovat v metafoře: Já, ty a svět. Mne, jeho ani svět nelze zredukovat pohledem jediné disciplíny. Humanitně vzdělanému člověku by měl být ukázán svět, svět jako místo bytování, svět jako vztahy, kterým zkouší rozumět.

Závěr:

Disertační práce se snaží zachovat vědeckou serióznost, ale přitom je psána poměrně čtivě. Předložený text nepodává na kladené otázky jednoznačné odpovědi – ty ani neexistují vzhledem ke složitosti mezilidské interakce a komunikace. Autorka by se mohla, kromě jiného, v rámci diskuse vyjádřit k otázce, jak je chápán pojem kompetence v kurikulárních dokumentech, jejímž je příkladem Rámcový vzdělávací program.

Předložená práce jako celek odpovídá požadavkům kladeným na disertační práce a proto ji doporučuji k obhajobě.

Praha 26.5. 2006

Doc. PhDr. Alena Vališová, CSc.
Katedra pedagogiky FF UK
Celená 20, Praha 1